

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-57-70>

УДК 334.722.24:658.014.1

Сай Леся Петрівна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5081-4235>

Шаповалова Аніта Юрївна

студентка,
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-8721-9946>

Lesia Sai, Anita Shapovalova

Lviv Polytechnic National University

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ, ЩО ДІЮТЬ У НАФТОВІЙ ГАЛУЗІ

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS OPERATING IN THE OIL INDUSTRY

Анотація. У статті досліджено особливості діяльності нафтових транснаціональних корпорацій та їхній вплив на економіку, соціальну сферу й довкілля. Показано, що реалізація корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) визначається специфікою галузі: високими екологічними ризиками, значною ресурсоемістю та соціальною напруженістю в регіонах видобутку. Проаналізовано складові корпоративної соціальної відповідальності, включаючи екологічну, етичну, соціальну та економічну. Виділено етапи процесу реалізації корпоративної соціальної відповідальності нафтових ТНК. Систематизовано проблеми реалізації КСВ нафтових ТНК і запропоновано шляхи їх вирішення. Наведено основні показники оцінювання ефективності КСВ за напрямками її реалізації. На прикладі Shell, BP, TotalEnergies, Chevron та Equinor показано, що ефективне КСВ забезпечується інтеграцією довгострокових сталих стратегій, партнерством із місцевими громадами та державними органами, «зеленими» технологіями та прозорістю діяльності, що зміцнює репутацію та економічну стабільність.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), транснаціональні корпорації (ТНК), нафтогазова галузь, сталий розвиток, стандарти.

Summary. The article examines the peculiarities of oil transnational corporations' activities and their impact on the economy, social sphere, and environment. It is determined that the implementation of corporate social responsibility (CSR) by transnational corporations (TNCs) is determined by the specifics of the oil and gas industry, in particular high environmental risks, resource intensity, and social tensions in the regions of extraction. It has been established that the significant political influence of corporations, combined with economic influence, creates risks of human rights violations, social tensions, conflicts with local communities, and ecosystem degradation. The components of corporate social responsibility, including environmental, ethical, social, and economic, are analyzed. The stages of the process of implementing corporate social responsibility by oil TNCs have been identified: analysis of impact and setting priorities; formation of a CSR strategy; integration of CSR into operational activities; monitoring and auditing of CSR compliance; reporting and feedback to investors and the public; independent assessment and improvement of CSR. The problems of implementing CSR by oil TNCs are systematized in four key aspects (environmental, social and legal, strategic and investment, and managerial and regulatory) and ways to solve them are proposed. The main indicators for assessing the effectiveness of CSR in terms of its implementation have been identified. Using the example of leading oil TNCs such as Shell, BP, TotalEnergies, Chevron, and Equinor, it is shown that effective CSR is ensured by the integration of long-term sustainable development strategies, partnerships with local communities and government agencies, investments in green technologies, and transparency of operations. The study confirms that the implementation of CSR in oil TNCs contributes to strengthening reputation, increasing economic stability, and forming a responsible environmental and social impact on the regions where they operate.

Keywords: corporate social responsibility (CSR), transnational corporations (TNCs), oil and gas industry, sustainable development, standards.

Постановка проблеми. Сучасна глобальна економіка функціонує в умовах зростаючої кризи довіри суспільства до великого бізнесу, особливо щодо суб'єктів, чия діяльність безпосередньо впливає на навколишнє середовище та добробут місцевих громад. Нафтова галузь є однією з найважливіших і водночас найскладніших з точки зору впливу на економіку, політику, довкілля та суспільство. Видобуток, транспортування, переробка та реалізація нафти мають стратегічне значення для більшості країн світу, оскільки забезпечують енергетичну безпеку, наповнення державного бюджету та розвиток промисловості. У цій сфері ключову роль відіграють транснаціональні корпорації (ТНК), які володіють величезними фінансовими ресурсами, передовими технологіями, міжнародними зв'язками та досвідом. Вони діють у багатьох державах одночасно, маючи змогу впливати на економіку цілих регіонів, що робить їх не лише комерційними структурами, а й впливовими глобальними гравцями.

Водночас діяльність нафтових ТНК супроводжується значними екологічними та соціальними викликами, що потребують системного вирішення. Під тиском суспільних очікувань, посилення міжнародних екологічних стандартів та вимог до ведення бізнесу, транснаціональні нафтові корпорації дедалі активніше впроваджують принципи корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у свою діяльність. Це пов'язано не лише з прагненням зберегти репутацію чи відповідати вимогам інвесторів, але й з необхідністю забезпечення довгострокової стійкості бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика корпоративної соціальної відповідальності активно досліджується у працях низки вітчизняних науковців, зокрема: О.В. Будько [2], Л.А. Грицини [3], А.О. Касич [4], Л.В. Кулешової [5], П. Лиска [7], Н.В. Марущак [8], І.І. Пасінович, С.Т. Пілецької [9], Н.С. Стасанюк та А.Р. Томашевської [10]. Їхні дослідження зосереджені на теоретико-методологічних засадах КСВ, механізмах її реалізації та впливі на стейкхолдерів.

Разом з тим корпоративна соціальна відповідальність транснаціональних корпорацій нафтової галузі стала предметом аналізу переважно іноземних дослідників, зокрема: Andrew Ike Onyekosor [11], Felix M. Edoho [15], Felix Tuodolo [16], Frynas Jędrzej George [18], Francisco J. Garcia-Rodriguez, Jose Leon Garcia-Rodriguez, Carlos Castilla-Gutierrez, Silverio A. Major [17]. Їхні наукові праці присвячені аналізу специфіки реалізації політики КСВ нафтовими ТНК у країнах, що розвиваються, оцінці впливу на сталий розвиток, а також дослідженню особливостей застосування КСВ у взаємодії з місцевими громадами та органами влади.

Метою статті є комплексний аналіз специфіки діяльності нафтових транснаціональних корпорацій та їхнього соціально-екологічного впливу,

дослідження складових корпоративної соціальної відповідальності, уточнення етапів її реалізації, оцінка ефективності за ключовими показниками та окреслення проблем і рекомендацій щодо підвищення результативності КСВ у нафтовій галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з ключових особливостей діяльності нафтових ТНК є висока технічна та екологічна складність процесів. Видобуток нафти часто ведеться в екологічно вразливих зонах – наприклад, у Північному Льодовитому океані, джунглях Амазонії, пустелях Близького Сходу або поблизу населених пунктів. Це вимагає використання сучасного обладнання, систем моніторингу, технологій очищення, що в свою чергу потребує значних капіталовкладень. Проте не всі компанії готові дотримуватися високих стандартів, особливо у країнах, де екологічне законодавство є слабким або корумпованим.

Ще однією характерною рисою є значний політичний вплив нафтових ТНК. Через масштаб діяльності, геополітичні інтереси й економічну вагу, ці компанії можуть впливати на прийняття рішень як на національному, так і на міжнародному рівні. Часто вони виступають не лише економічними, а й політичними партнерами урядів, що може призводити до лобіювання інтересів бізнесу на шкоду екології чи правам людини.

Серед соціальних наслідків діяльності нафтових корпорацій – вимушене переселення населення, втрата традиційних способів життя, зростання нерівності, конфлікти із місцевими громадами.

Також слід зазначити, що діяльність ТНК у цій сфері напряму пов'язана з глобальними екологічними викликами – зміною клімату, парниковими викидами, виснаженням природних ресурсів. Нафтова промисловість є одним із найбільших джерел викидів вуглецю в атмосферу, що значною мірою сприяє глобальному потеплінню. Внаслідок цього, до нафтових ТНК ставляться дедалі вищі вимоги щодо прозорості, скорочення викидів, переходу на альтернативні джерела енергії та впровадження принципів сталого розвитку.

Діяльність транснаціональних нафтових корпорацій має складний і суперечливий характер. З одного боку, ці компанії забезпечують світ енергією, створюють економічні вигоди, сприяють розвитку технологій. З іншого – вони несуть серйозну відповідальність за екологічні та соціальні наслідки своєї роботи. Саме тому в умовах глобальних викликів роль КСВ у їхній діяльності стає ключовим критерієм відповідального бізнесу та довгострокового існування.

Корпоративна соціальна відповідальність – це відповідальність організації за вплив її рішень і діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка: сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я і добробут суспільства; враховує очікування заці-

кавлених сторін, відповідає законодавству, що застосовується та узгоджується з міжнародними нормами поведінки; введено в усій організації [8].

Для нафтових транснаціональних корпорацій КСВ є складовою стратегічного розвитку і охоплює управління репутацією, інвестиції у стійку та відновлювану енергетику, розробку соціальних програм для працівників та місцевих громад.

КСВ у нафтових ТНК охоплює широкий спектр напрямів – від екологічної відповідальності до підтримки місцевих громад, боротьби з корупцією та сприяння енергетичній трансформації. Вона має свої характерні ознаки, що пов'язані зі специфікою діяльності, впливом на економіку, екологію та суспільство.

Отже, проведені дослідження дозволили узагальнити наукові напрацювання у цьому напрямку і виокремити складові КСВ нафтових ТНК і заходи щодо їх реалізації [2; 3; 5; 7; 19]:

1. Екологічна складова:

- зменшення викидів парникових газів і шкідливих речовин;
- інвестиції в технології очищення, утилізації відходів та переробку;
- моніторинг екологічних показників і звітування;
- відновлення природних ресурсів після видобутку.

2. Соціальна складова:

- підтримка місцевих громад, особливо у регіонах видобутку нафти;
- програми розвитку персоналу, навчання і безпеки праці;
- інвестиції в інфраструктуру: школи, лікарні, дороги.

3. Економічна складова:

- забезпечення стабільного розвитку компанії та прозорості фінансової діяльності;
- створення робочих місць і розвиток місцевої економіки;
- інвестиції у технології та інфраструктуру, що підвищують ефективність видобутку та мінімізують ризики;

4. Етична складова:

- чесне ведення бізнесу, прозорість фінансових звітів;
- співпраця з урядами за стандартами ООН і OECD, які регулюють КСВ;
- запобігання практикам greenwashing.

Доречним буде розглянути реалізацію цих складових КСВ провідними транснаціональними нафтовими корпораціями, що домінують у світовому видобутку та продажу нафти і нафтопродуктів, а також володіють їх значними запасами, а саме: Exxon Mobil (США), Shell (Нідерланди/Велика Британія), TotalEnergies (Франція), BP (Велика Британія) та Chevron (США).

Компанія Shell демонструє системний підхід до декарбонізації своєї діяльності, інвесту-

ючи у розвиток вітрової та сонячної енергетики, виробництво біопалива та водневу інфраструктуру. Shell також реалізує соціальні програми в країнах присутності – зокрема, освітні ініціативи, підтримку малого бізнесу, програми розвитку жіночого підприємництва. Компанія щорічно публікує нефінансові звіти відповідно до стандартів GRI (Global Reporting Initiative) та TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures), де звітує про викиди, використання водних ресурсів, соціальні інвестиції та взаємодію з місцевими громадами [21].

BP (British Petroleum), після катастрофи в Мексиканській затоці у 2010 році, здійснила комплексну трансформацію своєї екологічної політики. Компанія започаткувала масштабні внутрішні реформи у сфері екологічної безпеки, створила незалежний наглядовий орган з охорони навколишнього середовища, а також взяла курс на трансформацію в енергетичну компанію з нульовими чистими викидами до 2050 року. У рамках КСВ BP активно співпрацює з місцевими громадами, фінансуючи програми підвищення кваліфікації, доступу до освіти та захисту біорізноманіття [12].

TotalEnergies, одна з найбільших енергетичних корпорацій Франції, системно впроваджує КСВ через участь у програмах сталого розвитку, соціальні партнерства та інвестиції в альтернативну енергетику. Компанія має окремий підрозділ із соціального впливу, який координує проекти в Африці, Південній Америці та Азії – будівництво лікарень, доступ до чистої води, електрифікація сільських районів, боротьба зі СНІДом. TotalEnergies також бере участь у ініціативах проти дитячої праці та підтримує незалежний аудит своєї діяльності за стандартами ООН [20].

Особливу увагу серед заходів КСВ відводиться взаємодії з місцевими громадами, особливо у регіонах з високим рівнем соціальної напруженості або екологічної вразливості. Наприклад, Chevron реалізує у Латинській Америці програми, спрямовані на забезпечення доступу до медичної допомоги та питної води. Хоча такі ініціативи мають позитивний ефект, критики зауважують, що у багатьох випадках вони залишаються недостатніми для повного вирішення соціальних та екологічних проблем, спричинених діяльністю корпорацій [13].

Ще одним важливим аспектом КСВ є антикорупційна політика та етичне ведення бізнесу. В умовах високого рівня корупційних ризиків у країнах розташування нафтових родовищ ТНК впроваджують внутрішні кодекси етики, програми комплаєнсу та незалежні аудити. Більшість провідних компаній є учасниками EITI (Extractive Industries Transparency Initiative-Ініціатива прозорості видобувних галузей), що передбачає прозорість фінансових потоків між державами та видобувними компаніями.

Незважаючи на позитивні приклади, практика КСВ у нафтовій галузі залишається неоднозначною. Хоча спостерігається поступовий рух у напрямку більш відповідального ведення бізнесу, проте процес реалізації КСВ потребує певного змістовного коригування.

Проведені дослідження дозволили виокремити етапи процесу реалізації корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) нафтовими транснаціональними корпораціями (ТНК), які можна сформулювати так:

1. Аналіз впливу та визначення пріоритетів КСВ:

- аналізування впливу на місцеві громади, довкілля, ринки праці;
- оцінювання екологічних, соціальних та економічних ризиків;
- визначення пріоритетних напрямків розвитку КСВ.

2. Формування КСВ-стратегії:

- формування цілей (наприклад, зниження викидів та переходу на чисті енергії (Net-Zero); впровадження стандартів безпеки праці (HSE – Health, Safety, Environment); впровадження політики взаємодії з громадами, етичної політики і програм інвестицій у соціальну інфраструктуру). HSE (охорона здоров'я, безпека та навколишнє середовище) охоплює правила, що спрямовані на мінімізацію небезпек, запобігання нещасним випадкам та травмам, захисту здоров'я та безпеки людей, захисту навколишнього середовища та підтримки сталого розвитку.

- комплаєнс з міжнародними стандартами (UN Global Compact, ISO 26000, ESG-фреймворки) і принципами сталого розвитку ООН (SDGs).

- врахування думки стейкхолдерів (урядів та місцевої влади; громад; інвесторів; екологічних організацій; працівників та профспілок).

3. Інтеграція КСВ у операційну діяльність:

- реалізація екологічних програм, що включають: технології зменшення викидів (CCS – Carbon Capture and Storage), контроль і мінімізація розливів нафти, рекультивація територій, моніторинг впливу на екосистему.

- реалізація соціальних програм: інвестування в школи, лікарні, інфраструктуру громади; розвиток місцевих підприємств; створення робочих місць; дотримання прав корінних народів.

- реалізація економічних, етичних та управлінських заходів: прозорі механізми оподаткування; політика протидії корупції; прозорі закупівлі;

- забезпечення належних умов праці.

4. Моніторинг та аудит дотримання КСВ: екологічний моніторинг (викиди, розливи, якість ґрунтів і води); аудит виконання стандартів і соціальних індикаторів (зайнятість, задоволення громади, реалізовані проекти); оцінка репутаційних ризиків. При цьому використовуються такі індикатори:

- коефіцієнт зареєстрованих інцидентів TRIR (Total Recordable Incident Rate);

- інтенсивність викидів CO₂;

- індекс локального контенту Local Content Index – це вимога, що змушує компанії, використовувати місцеву робочу силу, товари, послуги та технології з метою стимулювання внутрішньої економіки, створення робочих місць, розвитку навичок та забезпечення того, щоб багатство ресурсів приносило користь країні-господарю.

5. Звітність та зворотна комунікація з інвесторами та громадськістю щодо результативності КСВ через публікацію ESG-звітів та звітів про сталий розвиток, що відображають вплив на довкілля, суспільство, якість корпоративного управління та фінансову стійкість.

7. Незалежна оцінка та вдосконалення КСВ. На основі оцінки реалізації КСВ незалежними аудиторами, результатів ESG-рейтингів і рекомендацій від стейкхолдерів відбувається вдосконалення напрямків і інструментів КСВ.

Реалізація корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) у нафтових транснаціональних корпораціях (ТНК) є складним процесом і задекларовані заходи, не завжди реалізуються належним чином на практиці. Це проявляється у негативному впливі, що доцільно розглядати у чотирьох ключових аспектах, які виділено на основі аналізу наукових праць [1; 6; 4; 5; 6; 15; 16]: екологічному, соціально-правовому, стратегічно-інвестиційному та управлінсько-регуляторному.

Екологічний аспект включає розбіжність між задекларованими цілями та фактичними діями компаній, відому як greenwashing, коли екологічні або соціальні ініціативи використовуються переважно для покращення іміджу, а не для реального вирішення проблем. При цьому окремі ТНК одночасно декларують прихильність до принципів сталого розвитку та продовжують розширювати видобуток нафти й газу без суттєвих змін базової бізнес-моделі, що призводить до втрати довіри з боку громадськості та інвесторів, критики екологічних організацій і підвищення репутаційних та юридичних ризиків. Вирішення цих проблем можливе через посилення внутрішнього контролю та стандартів інженерної безпеки, впровадження обов'язкового зовнішнього екологічного аудиту, страхування екологічних ризиків та публічне декларування планів декarbonізації з розрахованими KPI.

Соціально-правовий аспект охоплює часткове врахування інтересів місцевих громад при ухваленні рішень, а також недостатність механізмів місцевої участі та консенсусного управління. Відсутність належного залучення громад спричиняє соціальні конфлікти, зниження довіри до корпорацій та міжнародну критику. Для мінімізації негативних наслідків ТНК повинні впроваджувати процедури отримання згоди від громад на реалізацію проектів, створювати постійні діалогові плат-

форми, забезпечувати участь місцевих мешканців у плануванні КСВ-програм, здійснювати моніторинг дотримання прав людини за участю незалежних НГО та міжнародних організацій, а також застосовувати політику нульової толерантності до порушень.

Стратегічно-інвестиційний аспект характеризується короткостроковими проектами КСВ без довгострокових зобов'язань, конфліктом між бізнес-моделлю, орієнтованою на викопні ресурси, та цілями енергетичного переходу, а також обмеженістю інвестицій у відновлювану енергетику. Разові соціальні програми не забезпечують сталого розвитку громад і після завершення фінансування втрачають ефективність. Стратегічна суперечність між комерційними цілями та принципами КСВ ускладнює декарбонізацію та призводить до критики з боку інвесторів і суспільства. Для подолання цих проблем корпорації можуть впроваджувати довгострокові програми розвитку громад, гарантувати фінансування КСВ-проектів, розвивати партнерства з місцевими органами влади, диверсифікувати інвестиції у відновлювані джерела енергії.

Управлінсько-регуляторний аспект включає відсутність міжнародних обов'язкових стандартів КСВ, непрозорість контрактів та ризики корупції, а також можливість маніпулювання ESG-показниками через вибіркові методики звітності. Недостатня уніфікація норм і правил у глобальному масштабі створює труднощі як для контролю

діяльності ТНК, так і для об'єктивної оцінки ефективності їхніх соціальних та екологічних ініціатив. Відсутність механізмів незалежного аудиту або перевірки призводить до необ'єктивного оцінювання впливу КСВ, неефективного використання ресурсів і формування недостовірної корпоративної звітності. Для мінімізації цих проблем компанії можуть долучатися до ініціатив прозорості, забезпечувати публічне оприлюднення контрактів, впроваджувати антикорупційні програми та незалежний нагляд, а також гармонізувати міжнародні стандарти ESG і контролювати їх дотримання.

Сучасна економічна наука не має єдиного підходу до оцінки ефективності політики корпоративної соціальної відповідальності. Вибір показників та методів оцінювання здійснюється підприємствами індивідуально з урахуванням їхніх стратегічних цілей і специфіки діяльності. Ефективність корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) нафтових транснаціональних корпорацій (ТНК) доцільно оцінювати за допомогою поєднання кількісних і якісних показників, які дозволяють вимірювати вплив діяльності на екологію, соціальну сферу та економіку, а також визначати відповідність стандартам ESG (екологія, суспільство, управління, етика).

Показники ефективності корпоративної соціальної відповідальності нафтових транснаціональних корпорацій можна класифікувати за напрямками її реалізації (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники ефективності корпоративної соціальної відповідальності нафтових транснаціональних корпорацій

Напрямок реалізації КСВ	Показники	Метод оцінювання
Екологічний	Викиди парникових газів	Інтенсивність викидів CO ₂
	Інтенсивність енергоспоживання	Споживання енергії на одиницю продукції
	Інвестиції у відновлювану енергетику	Частка капіталовкладень у відновлювальну енергетику
	Кількість екологічних інцидентів	Аварії, розливи нафти
	Виконання екологічних стандартів	Відповідність ISO 14001, GRI, TCFD
Соціальний	Взаємодія з громадами	Програми розвитку громад, освіти, охорони здоров'я
	Участь місцевих громад	Консультації, FPIC
	Дотримання прав людини	Моніторинг порушень, права корінних народів
	Соціальні інвестиції	Вкладення у розвиток громад, % від прибутку
	Дотримання трудових стандартів	Безпека праці, гендерна рівність, навчання персоналу
Економічний	Вклад у сталий розвиток	Інвестиції в енергетичний перехід та відновлювані джерела
	Фінансова прозорість	Участь у EITI, публікація даних про контракти
	Стратегічні програми КСВ	Проекти з довгостроковою ефективністю, KPI декарбонізації
Етичний	Впровадження ESG-стандартів	Відповідність GRI, SASB, TCFD, ISO; оцінка MSCI ESG, Sustainalytics
	Антикорупційні та етичні програми	Кодекси етики, аудити, контроль контрактів
	Прозорість звітності та аудиту	Публікації нефінансових звітів, незалежні перевірки
	Взаємодія з регуляторами	Дотримання законодавства, участь у добровільних ініціативах

Джерело: сформовано авторами на основі: [7–10; 16; 18]

Ці показники є основою для формування довгострокових стратегій сталого розвитку транснаціональних нафтових корпорацій та реалізації їхніх програм КСВ, а також використовуються стейкхолдерами для оцінки ризиків, соціальної та екологічної стійкості при плануванні співпраці.

Висновки. Отже, корпоративна соціальна відповідальність має стати для нафтових транснаціональних корпорацій не інструментом подолання вже створених ними екологічних і соціальних загроз, а стратегічним вектором сталого розвитку ще на етапі започаткування діяльності на певній території. Вкрай важливим є мінімізація практик greenwashing у процесі реалізації КСВ, натомість акцент має робитися на прозорому висвітленні реально здійснених заходів та їх вимірюваних позитивних ефектів для довкілля і місцевих громад. Крім того, нафтовим ТНК доцільно приділяти більшу увагу попередньому оцінюванню ефективності КСВ за кожною з її складових (економічною, соціальною, етичною та екологічною)

ще до реалізації проєктів, що дозволить досягти оптимальних результатів від ведення діяльності в конкретному регіоні та знизити потенційні ризики.

Ефективна реалізація корпоративної соціальної відповідальності в транснаціональних нафтових компаніях можлива лише за умов комплексного та системного підходу, в межах якого відбувається взаємодія бізнесу, державних органів, громадянського суспільства та міжнародних інституцій. Лише за наявності чітких механізмів підзвітності, незалежного контролю та реальної зацікавленості корпорацій у довгостроковому сталому розвитку можливе формування відповідального підходу до управління природними ресурсами. В умовах поглиблення кліматичної кризи та зростання соціальної нерівності саме нафтові транснаціональні корпорації мають нести підвищену відповідальність і демонструвати лідерство у переході до безпечного, екологічно відповідального та соціально інклюзивного енергетичного майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О., Сязін С. Грінвошинг в екобрендингу FMCG-підприємств. *Scientia fructuosa*. 2024. №158. С. 31–50. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(158\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(158)03)
2. Будько О.В., Галагов Б.М. Корпоративна соціальна відповідальність як інструмент бізнес-стратегії розвитку підприємств. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2023. № 1. С. 49–57.
3. Грицина Л. А. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(1). С. 99–102. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10(1)_24) (дата звернення: 03.12.2025).
4. Касич А. О. Звіт про стійкий розвиток як аналітичний інструмент формування корпоративної соціальної відповідальності. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_12
5. Кулешова Л.В. Корпоративна соціальна відповідальність як інструмент сталого розвитку підприємства. *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії*. № 1 (30), 2013. URL: [http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/ddma/Herald_1\(30\)_2013/article/13klvsde.pdf](http://www.dgma.donetsk.ua/science_public/ddma/Herald_1(30)_2013/article/13klvsde.pdf) (дата звернення: 02.12.2025).
6. Лауфер В. С. Соціальна відповідальність і корпоративний грінвошинг. *Journal of Business Ethics*. 2003. № 43(3), С. 253–261. URL: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1022962719299> (дата звернення: 03.10.2025).
7. Лиска П. Оцінювання ефективності політики корпоративної соціальної відповідальності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 69. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5114> (дата звернення: 03.12.2025).
8. Міжнародний стандарт ISO 26000: Настанова по соціальній відповідальності. URL: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%.pdf> (дата звернення: 03.12.2025).
9. Пілецька С. Т., Коритько Т. Ю. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності підприємства на основі процесного підходу. *Modern Economics*. 2024. № 46(2024). С. 105–111. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V46\(2024\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V46(2024)-14)
10. Станасюк Н., Пасінович І., Томашевська А. Сучасні підходи до оцінювання корпоративної соціальної відповідальності підприємств. *Вісник Національного університету Львівська політехніка. Серія: Проблеми економіки та управління*. 2021. № 2 (8). С. 109–120.
11. Andrew Ike Onyekosor. Corporate social responsibilities of oil transnational companies, host communities and environmental dynamics in the Niger delta region, *Nigeria international journal of social sciences and management*. URL: <https://iiardjournals.org/get/IJSSMR/VOL.%2010%20NO.%203%202024/Corporate%20Social%20Responsibilities%201-9.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).
12. BP Sustainability Report. 2024. URL: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/ccorporate/pdfs/sustainability/group-reports/bp-sustainability-report-2024.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).
13. Chevron corporate responsibility reporting URL: <https://www.chevron.com/-/media/chevron/PDF-Reports/Corporate-Responsibility/corporate-responsibility-reporting.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).
14. Exxon Mobil . Protect tomorrow. Today. ExxonMobil sustainability. URL: <https://corporate.exxonmobil.com/sustainability-and-reports/sustainability> (дата звернення: 01.12.2025).
15. Felix M. Edoho Oil Transnational Corporations: Corporate Social Responsibility And Environmental Sustainability. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/csr.143> (дата звернення: 01.12.2025).

16. Felix Tuodolo. Corporate Social Responsibility: Between Civil Society And The Oil Industryin The Developing World ACME: An International E-Journal For Critical Geographies. 2009. № 8 (3), С. 530–541. URL: <https://acme-journal.org/index.php/acme/article/view/850/706> (дата звернення: 01.12.2025).
17. Francisco J. Garcia-Rodriguez, Jose Leon Garcia-Rodriguez, Carlos Castilla-Gutierrez, Silverio A. Major. Corporate Social Responsibility of Oil Companies in Developing Countries: From Altruism to Business Strategy. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/csr.1320> (дата звернення: 02.12.2025).
18. Frynas, Jędrzej George. Corporate Social Responsibility in the Oil and Gas Sector. *Journal of World Energy Law & Business*. 2009. № 2(3), pp. 178–195. URL: https://repository.mdx.ac.uk/download/0be38daa721ead029c7eff0728dc9efe64b132cce2b299df903c5e72122c0750/189745/CSR_in_Oil_and_Gas.pdf (дата звернення: 02.12.2025).
19. Grayson D., Hodges A. Corporate Social Opportunity! Seven Steps to Make Corporate Social Responsibility Work for your Business. 2004. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781351280884/corporate-social-opportunity-david-grayson-adrian-hodges> (дата звернення: 02.12.2025).
20. TotalEnergies Corporate Social Responsibility. URL: <https://additives-fuels.totalenergies.com/en/about-us/corporate-social-responsability> (дата звернення: 01.12.2025).
21. Shell plc. Energy Transition Strategy 2024. URL: https://www.shell.com/sustainability/climate/shell-energy-transition-strategy/_jcr_content/root/main/section_321304972/promo_copy_copy/links/item0.stream/1726832326846/2c3f9065f2886e789ac196789f137dbca49473e8/shell-energy-transition-strategy-2024.pdf (дата звернення: 01.12.2025).

References:

1. Bondarenko O., Syazin S. (2024) Hrinvoshyh v ekobrendynhu FMCG-pidpriumstv [Greenwashing in eco-branding of FMCG enterprises]. *Scientia fructuosa – Scientia fructuosa*, vol. 158(6), pp. 31–50. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2024\(158\)03](https://doi.org/10.31617/1.2024(158)03) (in Ukrainian)
2. Budko O. V., Halatov B. M. (2023) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist yak instrument biznes-strategii rozvytku pidpriumstv [Corporate social responsibility as a tool of business development strategy]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu – Economic Bulletin of Dnipro State Technical University*, vol. 1, pp. 49–57. (in Ukrainian)
3. Hrytsyna L. A. (2016) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist pidpriumstv: zarubizhnyi ta vitchyzniani dosvid [Corporate social responsibility of enterprises: foreign and domestic experience]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and Global Economy*, vol. 10(1), pp. 99–102. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_10(1)_24) (in Ukrainian)
4. Kasyh A. O., Yakovenko Ya. Yu. (2014) Zvit pro stiiki rozvytok yak analitychnyi instrument formuvannia KSV [Sustainability report as an analytical tool for corporate social responsibility formation]. *Efektivna ekonomika – Effective Economy*, vol. 10. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_12 (in Ukrainian)
5. Kulieshova L. V. (2013) Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist yak instrument staloho rozvytku pidpriumstva [Corporate social responsibility as a tool for sustainable development of enterprise]. Available at: [http://www.dgma.dnetsk.ua/science_public/ddma/Herald_1\(30\)_2013/article/13klvsde.pdf](http://www.dgma.dnetsk.ua/science_public/ddma/Herald_1(30)_2013/article/13klvsde.pdf) (in Ukrainian)
6. Laufer W. S. (2003) Sotsialna vidpovidalnist i korporativnyi hrinvoshyh [Social responsibility and corporate greenwashing]. *Journal of Business Ethics*, vol. 43(3), pp. 253–261. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1022962719299> (in Ukrainian)
7. Lyska P. (2024) Otsiniuvannia efektyvnosti polityky korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [Assessment of the effectiveness of corporate social responsibility policy]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and Society*, vol. 69. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5114> (in Ukrainian)
8. Piletska S. T., Korytko T. Yu. (2024) Otsinka KSV pidpriumstva na osnovi protsesnoho pidkhodu [Assessment of corporate social responsibility of enterprise based on process approach]. *Modern Economics*, vol. 46, pp. 105–111. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V46\(2024\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V46(2024)-14) (in Ukrainian)
9. Stanasiuk N., Pasinovich I., Tomashevska A. (2021) Suchasni pidkhody do otsiniuvannia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriumstv [Modern approaches to the assessment of corporate social responsibility of enterprises]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”. Seriya: Problemy ekonomiky ta upravlinnia – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of Economics and Management*, vol. 2(8), pp. 109–120. (in Ukrainian)
10. ISO. (n.d.) ISO 26000: Nastanova po sotsialnii vidpovidalnosti [ISO 26000: Guidance on social responsibility]. Available at: <https://aop.nmu.org.ua/ua/metodicki/specialist/opg/lzi/zakon/%.pdf> (in Ukrainian)
11. Onyekosor A. I. (2024) Corporate social responsibilities of oil transnational companies, host communities and environmental dynamics in the Niger Delta region, Nigeria. *International Journal of Social Sciences and Management*. Available at: <https://iiardjournals.org/get/IJSSMR/VOL.%2010%20NO.%203%202024/Corporate%20Social%20Responsibilities%201-9.pdf>
12. BP. (2024) Sustainability Report 2024. Available at: <https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/ccorporate/pdfs/sustainability/group-reports/bp-sustainability-report-2024.pdf>
13. Chevron. (n.d.) Corporate responsibility reporting. Available at: <https://www.chevron.com/-/media/chevron/PDF-Reports/Corporate-Responsibility/corporate-responsibility-reporting.pdf>
14. ExxonMobil. (n.d.) Protect Tomorrow. Today: ExxonMobil Sustainability. Available at: <https://corporate.exxonmobil.com/sustainability-and-reports/sustainability>

15. Edoho F. M. (n.d.) Oil transnational corporations: corporate social responsibility and environmental sustainability. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/csr.143>
16. Tuodolo F. (2009) Corporate social responsibility: Between civil society and the oil industry in the developing world. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, vol. 8(3), pp. 530–541. Available at: <https://acme-journal.org/index.php/acme/article/view/850/706>
17. Garcia-Rodriguez F. J., Garcia-Rodriguez J. L., Castilla-Gutierrez C., Major S. A. (n.d.) Corporate social responsibility of oil companies in developing countries: From altruism to business strategy. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/csr.1320>
18. Frynas J. G. (2009) Corporate social responsibility in the oil and gas sector. *Journal of World Energy Law & Business*, vol. 2(3), pp. 178–195. Available at: https://repository.mdx.ac.uk/.../CSR_in_Oil_and_Gas.pdf
19. Grayson D., Hodges A. (2004) Corporate Social Opportunity! Seven steps to make corporate social responsibility work for your business. Available at: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781351280884/corporate-social-opportunity-david-grayson-adrian-hodges>
20. TotalEnergies. (n.d.) Corporate social responsibility. Available at: <https://additives-fuels.totalenergies.com/en/about-us/corporate-social-responsability>
21. Shell plc. (2024) Energy Transition Strategy 2024. Available at: https://www.shell.com/sustainability/climate/shell-energy-transition-strategy/_jcr_content/root/main/section_321304972/promo_copy_copy/links/item0.stream/1726832326846/2c3f9065f2886e789ac196789f137dbca49473e8/shell-energy-transition-strategy-2024.pdf

Стаття надійшла до редакції 09.12.2025